

3508.
Siperia.

Hautalöytöjä, jotka maisteri Ivar Vallenius ja paroni Carl Munck esillekaivoivat länsi Siperiassa Buchtarma-joen varrella kesällä 1897. Vertaa Ivar Valleniuksen luetteloa erinäisten kaluluetteloitten joukossa.

Ensimmäinen kurgaani.

Kurgaani sijaitsee Berelskoin kylässä Buchtarma- ja Berel-jokien yhtymäkohdassa.

Muodoltaan ympyriäinen kurgaani oli 1 m. korkea sekä läpileikkaukseltaan 10 m. Kumpu oli kauttaaltaan mukulakivien peittämä. Heti turpeen alta ilmestyi laakakivistä tehty hauta, itä- ja länsisuuntainen, $1\frac{1}{2}$ m. pitkä; $1\frac{1}{2}$ m. syvyydessä maapinnan alapuolella löytyi haudasta luuranko selällään, pää idässä, kasvot suoraan ylöspäin käännettynä, kädet sivuja pitkin ojennettuina sekä jalkaterät käännettynä etelään. Luut olivat hyvin lahoja; ainoastaan hampaat ja takarivistä selvempiä jälkiä nähtävänä.

Haudasta ei löytynyt vaatteesta tai puusta jälkeäkään; noin 20 sent. luurangon oikealla sivulla lähellä päätä löytyi:

1. Punertavankarvainen, raakatekoinen rengasjalalla ^{jonka ylisyrjä poikkiviivoilla/} seisova saviastia, /koristettu; yhdessä kohtaa kyljessä pahkakohta, jossa kaksi reikää arvatenkin rihmaa varten.

Toinen kurgaani.

Kurgaani sijaitsi samalla paikalla kuin edellinenkin kurgaani.

Muodoltaan pyöreä kurgaani kohosi 1 m. maapintaa ylemmäksi ja oli sen halkaisia 10 m. pitkä. Kumpu oli kauttaaltaan mukulakivien peittämä. Heti turpeen alta löytyi kurgaanin keskestä laakakivikerros, joka muodosti suunnikkaan; tämän pituus oli 2

3508.

ja leveys $1\frac{1}{2}$ m. Kun laakakivet poistettiin selveni että nämä nojausivat pystyasennossa olevain laakakivien päällä, jotka muodostivat pohjois-etelä-suuntaisen haudan $1\frac{1}{2}$ m. pituudeltaan. Haudassa löytyi $1\frac{1}{2}$ m. syvyydessä maapinnasta luuranko selällään pää etelässä, kasvot ylöspäin käännettyinä; kädet sivuja pitkin ojennettuina sekä jalkaterät jalkojen suuntaan suoriksi ojennettuina. Oikean käden sormien suunnassa (?) löytyi

2. Kankikuolainten puolikas raudasta.

Minkäänlaisia jätteitä raudasta, puusta eli vaatteista ei löytynyt haudasta. Luut olivat hyvin lahonneita.

Kolmas kurgaani.

Kurgaani sijaitsi neljän kilom. päässä Urilskin kievarista Buchtarma-joen varrella.

Tämä kurgaani erosi paikalla tavattavista kurgaaneista sekä muotonsa että rakenteensa puolesta. Pyöreä kurgaani oli 1 m. korkea, päältä tasainen sekä 20 m. läpimitaltaan. Kumpu oli turvepeitteinen; ainoastaan siellä täällä näkyi turpeesta laakakiven pääty. Kummun luoteisosasta löytyi hauta. Hauta oli joka puolelta päällystetty laakakivillä; sen pituus pohjoisesta etelään oli 2, leveys 0,75 m. Pystyssä olevat laakakivet ulottuivat 0,5 m. korkeudelle maapinnan alla. Niinikään laakakivet, jotka muodostivat katon olivat 0,5 m. syvyydessä turpeen alla. Heti katon alla löytyi luuranko, joka makasi kyljellään kasvot länteenpäin käännettyinä. Oikea käsi oli luurangon alla, vasen suorana kyljellä sekä jalkaterät käännettyinä länteen. Pää oli hiukan ylempänä muuta luurankoa, sentähden että sen alle oli kivistä

3508.

tehty päänalus.

Haudasta otettiin talteen seuraavaa:

3. Pääkallo.
4. Jäännös lahonnutta puuta.

Neljäs kurgaani.

Kurgaani sijaitsi 5 kilom. päässä koilliseen Sokornoin kylästä Buchtarma-joen laakossa.

Muodoltaan pyöreä kurgaani oli 1,5 m. korkea sekä läpileikkaukseltaan 15 m. Kumpua peittivät osittain pyöreät osittain murtokivet. Pystyasennossa olevat laakakivet ulettuivat maapintaan saakka sekä muodostivat kurgaanin keskellä haudan, itä- ja länsisuuntaiselta pituudeltaan 3 ja leveydeltään $2\frac{1}{2}$ m. Noin 1 m. syvyydestä löytyi kolme hevosen luurankoa. Hevoset olivat kaikki haudatut riviin päät idässä sekä takapuoli ruumista lännessä. Kaikki olivat täysikasvuisia. Keskimmäisen hevosen leuvan alta löytyi:

5. Kankikuolainten puolikas raudasta.

Hautain syvyys oli 2 m. Kummusta ei löytynyt hautaa ihmisen luurangolla.

Viides kurgaani. a)

Kurgaani sijaitsi samoilla paikoin kuin edellinenkin kurgaani ja oli tästä ainoastaan 15 m. päässä pohjoiseen. Oli ylipäänsä sekä muotonsa että rakennuksensa puolesta aivan edellisen kaltainen. Korkeudeltaan oli se $1\frac{1}{2}$ ja läpileikkaukseltaan 15 m. Suurimaksi osaksi laakakivien peittämä, joista jotkut olivat hyvin isoja. Laakakivien alta, noin 0,5 m. syvyydestä löytyi kurgaanin keskeltä ihmisen luuranko. Näyttäytyi että luuranko oli istuvassa asennossa, jalat etelässä ja pää pohjoisessa. Pää oli irroi-

3508.

tettu muusta luurangosta sekä makasi hiukan länteen siitä. Luut olivat kerrassaan lahonneet. Pään alta löytyi:

6. Pieni rautainen veitsenterä.

Kaivausta jatkettaessa näkyi maanpinnassa samoin kuin edellisessäkin laakakiviä pystyasennossa, jotka muodostivat itä- ja länsisuuntaisen haudan, 3 m. pitkän ja 2 m. leveän. Noin $1\frac{1}{2}$ m. syvyydessä näkyi suuria hevosen luita, joista 2 ehyttä luurankoa. Luurangot olivat kuten edellisessäkin rivissä päät idässä sekä takapuoli ruumista lännestä. Toisen hevosen leuvan alta löytyi:

7. Jäännöksiä rautakuolaimista.

Viides kurgaani. b)

Sittenkun laakakivet kurgaanin eteläpuolelta olivat poisväännetyt kaivettiin kanava samaan suuntaan. Pian kohtasi kuitenkin liikkumatonta maata. Senjälkeen irroitettiin laakakivet kummun pohjoiselta syrjältä. Laakojen alta löytyi sekoitettua maata. Jonkun ajan kuluttua löytyi ihmisen luuranko, joka oli 2 m. syvässä maapinnan alapuolella ja 25 sent. etäisyydellä pohjoiseen laakakivistä. Luurangon pää oli idässä, jalat lännessä ja makasi selällään, kädet suoraan ojaistuinna sivuja pitkin samoin jalkaterät ojaistuinna. Kasvot olivat suoraan ylöspäin käännettyt; sen pituus oli 1 m. 75 sent. Luurangon ohessa löytyivät seuraavat esineet: oikealla puolella, sillä kohtaa, jossa tavallisesti miekka kannetaan:

8. Väistimellä varustettu suora yksiteräinen rautamiekka; ruosteensyömä, kärki katkennut; kahva puuttuu; nähtävästi ollut puisella tupella varustettu.

3508. 9. Ruosteensyömä rautaisen putkikeihään jäännös; putkessa puuvartta jällellä. Löytyi luurangon oikealta sivulta hiukan ylempänä miekkaa.
10. Jäännöksiä kuudesta kolmikulmaisesta rautaisesta nuolenkärjestä, jotka ovat ruodolla varustettuja; löydettiin luurangon vasemmalta puolelta vasemman käden sormien kohdalta.
11. Jäännös villavaatetta, löytyi luurangon ohelta samoilta paikoilta, missä vyötä pidetään.
12. Pronssinen rautapalkimella varustettu vyönsolki; löydettiin samoilta paikoilta kuin N° 11.
13. Vyönsolitus pronssista; löydettiin samoin kuin 2 edellistä N^oa.
14. Kolme rautaista melkein ympyräistä hihansolkea, joiden palkimet kokonaan ruosteensyömät; löytyivät luurangon polvien kohdalta.
15. Kolme jäännöstä rautaisesta jalustimesta; löydettiin samoin kuin N° 14.
16. Joukko ruostuneita raudanpalasia mahdollisesti jäännöksiä satulansolituksista; löydetyt samoin kuin N° 14-15.
17. Joukko luulevyjä, joista toiset hammastettuja, mahdollisesti satulankoristuksia; löydetyt samoin kuin N^ot 14-16.
18. Kaksi katkelmaa arvatenkin luisesta nuolenkärjestä.

Kuudes kurgaani.

Kurgaani sijaitsee 3 kilom. pohjoiseen Ust-Buchtarmanskoin kievarista sillä paikalla, jossa Buchtarma laskee Irtischiin.

Muodoltaan pyöreä kumpu oli korkeudeltaan 2 m. sekä läpileikkaukseltaan 15 m. Kurgaa-
nia peittivät osaksi pyöreät osaksi laaka-kivet.

3508.

Kumpua hajoitettaessa löytyi sen keskellä maanpinnassa laakakiviä pystyssä, joiden suunta oli lännestä itään. Hauta, jonka nämä muodostivat, oli pituudeltaan 2,5 m. Metrin syvyydestä maanpinnasta löytyi kaksi hevosen luurankoa. Ne olivat haudatut riviin, päät idässä ja takapuoli lännessä. Toisen hevosen leuvan alta löytyi:

19. Rautaiset rengaskuolaimet, jonka molemmat puoliskot erilaiset - toisessa puoliskossa liikkuva pieni rengas, toisen pää muodostettu kahdeksan - -muotoiseksi.

Sittekun hauta oli kokonaan kaivettu, eikä ihmisenluurangosta mitään löytynyt, päätettiin jatkaa kaivausta. Ensiksi kaivettiin pohjoiseen luurangosta. Pian tuli vastaan liikuttamaton maa. Samoin kävi kun kaivettiin etelään luurangosta. Kun kaivausta jatkettiin itään, tuli pian jälkiä ihmisestä vastaan. Noin 0,5 m. päässä paikasta, jossa hevosen pää löydettiin, alkoi paljastua yksityisiä luita, joista voi päätellä, että olivat ihmisen luita. Luut olivat aivan järjestyksettä sekä eri syvyyksillä, josta varmaan voi päätellä, että kurgaania oli ennen kaivettu. Mitään varmaa luurangon asemasta ei voinut sanoa, mutta kaikesta voi kuitenkin päätellä, että ruumis oli haudattu $\frac{1}{2}$ m. päähän hevosen haudasta itään. Todennäköisesti oli sillä ollut pää joko etelässä tai pohjoisessa.

Tämän johtopäätöksen voinee tehdä siitä syystä, että liikuttamaton maa alkoi jo 1 m. päässä hevosen haudasta ja siis olisi ollut sangen vaikeata haudata kuollut pää itään ja jalat länteen. Ihmisluiden ohella

3508.

löytyivät seuraavat esineet:

20. Rautainen ruosteen syömä keltti, jonka varsireijän posket avonaiseksi reijäksi käännettyt.
21. Vyösolki luusta kahdella reijällä joista toinen pitkulainen toinen ristinmuotoinen.
22. Jäännöksiä nahkavyöstä, joissa pronssisia niittinauloja ja levyjä jällellä.
23. Pronssinen hihnansolki, jossa jäännöksiä vyöstä jällellä.

Maisteri Vallengiuksen Museoon jättämien esineiden joukossa löytyivät lisäksi seuraavat, joista ei kertomuksessa mitään mainita, ainoastaan paperilippuihin on allamainitut muistiinpanot merkityt; esineet ovat:

24. Kolme luupalasta, joista yksi mahdollisesti hevosen asusta. "Sokornaja, ennen kaivettu hauta".
25. Rautainen veitsenterä, alaspäin kaarevalla hamaralla. "Berel. Ennen kaivettu hauta".
26. Jäännös rautaisesta auranterästä. "Zangiz agač. Saatu".

Ilman minkäänlaista tietoa löytyy esineiden joukossa vielä:

27. Neljä kolmikulmaista nuolenkärkeä, haka, renkaan- ja ruodonkatkelma - kaikki raudasta.
28. Joukko saviastiankappaleita, joissa kahdenlaisia laitakappaleita ja näistä ohuemmat

3508.

ulkoreunalla poikkijuovilla koristetut; toisissa piasissa pieniä pyöreitä kuoppakoristuksia.

3509.

Muinaiskaluja, joita torppari Matti Koistinaho Marraskuun 5 p. 1897 löysi ja virkattietä tarjosi kruunulle. Oulun kuvernöörin lähetepäätökset 30 p. Marraskuuta 1897 N° 4621/1897 M.T. ja Tammikuun 15 p. 1898 N° 174 (N° 2019/1898 M.T.). Muinaist. Toimik:n pöytäkirja Tammikuun 31 p. 1898 jolloin esineet lunastettiin valtion kokoelmiin.

Kiiminki.

1. Miekka Kaarle XI:n ajalta. Kahvassa messinkilankaa. Toisessa lappeessa on vuosiluku 1 6 7 6. Löydettyäessä oli miekka ollut tupessa, joka kuitenkin oli niin lahonut että siitä voinut talteenottaa muuta kuin kärkiraudan.
2. Vesakirves lähes 32 sm ptk, N^ot 1 ja 2 löydettyt Kiimingissä Pason maalla olevan Autioharjun torpan tilusteelta peltoa tehdessä kangasmaahan, joka kertomusten mukaan ennen muinoin on ollut asuttupaikka ja jossa nykyjään näkyy sija eräästä haudasta, jota kauan sitten on käytetty tervanpolttohautana; miekka löytyi noin 65 senttimetrin syvyydestä mainitun ^{haudan/} ~~poltto~~sta ja vesakirves siitä aivan läheltä.